

**6D110200 – «Қоғамдық денсаулық сақтау» мамандығы бойынша  
философия докторы (PhD) дәрежесін ізденуге ұсынылған  
«Шымкент қаласында еңбек ету жасындағы тұрғындар арасында  
кәтерлі ісік ауруын ерте анықтаудың медициналық және  
ұйымдастырушылық технологияларын жетілдіру»  
тақырыбындағы Тажибаева Карлыгаш Нартбаевнаның  
докторлық диссертациялық жұмысына ресми рецензент,  
м.ғ.к. Рәтбек Сайлаубекұлының**

## **РЕЦЕНЗИЯСЫ**

### **1. Зерттеу тақырыбының өзектілігі**

Қатерлі ісік аурулар әлеуметтік-маңызды аурулар тобына жатқызылуға әбден болады, себебі онкологиялық диагноз анықталған кезінен бастап Қазақстан Республикасында әрбір үшінші науқас қайтыс болуда. Онкологиялық ауруларға жиі ұшырайтын тұрғындардың басым бөлігі еңбекке қабілетті тұрғындар, соның ішінде жасы 18-жастан 63 жасқа дейінгі адамдар, бұл маңызды медициналық-әлеуметтік мәселе болып табылатынын білдіреді. Онкологиялық аурулардың жоғары деңгейде таралуы еліміздегі қолайсыз эпидемиологиялық жағдайдың сақталып отырғанын айқындауда. Қазақстан Республикасында қатерлі ісік ауруынан туындаған мүгедектік 2-3 рангтік орынды алып отыр. Денсаулық сақтау министрлігінің ресми мәліметтері бойынша жүрек-қан тамырлар және онкологиялық ауруларға байланысты туындаған өлім көрсеткіші жалпы тұрғындар өлімінің басым бөлігін құрауда.

Сондықтан біздің Республикамызда онкологиялық ауруға алып келетін негізгі қатерлі себептерді және оның бастапқы кезеңінде анықтаудың ғылыми тұрғыда негізделген озық жүйесін жасау қажет. Әлем халықтарының онкологиялық ауруларға ұшырау оқиғаларының артуы өкпе, ішек, сүт безі мен жатыр мойны обырынан таралу жиілігіне тікелей байланысты болып отыр.

Кәзіргі таңда тұрғындардың өз денсаулығын қорғауға жауапкершілігі ерекше мәнге ие екендігі анықталды. Бұл өз кезегінде ауруларға берілетін мамандандырылған медициналық көмектің қол жетімді, заманауи тұрғыда ұйымдастырылуын талап етеді. Оңтүстік Қазақстан облысы, Шымкент қаласы Қазақстан Республикасының ең тығыз қоныстанған және тұрғындары арасында онкологиялық ауруларға алып келетін себептері кеңінен таралған аймақ болып табылады. Ал халықтың арасындағы онкологиялық аурулардың динамикасы тоқтаусыз өсуде. Оның осылайша асқынуы мәселені терең зерттеуді, қауіпті себептерін нақты анықтауды және онкологиялық қатерлігі деңгейін төмендетуге бағытталған шаралардың ғылыми негіздерін жасауды қажет етеді. Сондықтан, бұл мәселенің елеулі әлеуметтік-медициналық маңызға ие екені көрініп тұр. Осыған орай, бұл еңбектің өзектілігі күмән туғызбайды.

### **2. Диссертацияға қойылатын талаптар аясындағы ғылыми нәтижелер**

Ғылыми нәтижелер диссертациялық еңбектерге қойылатын талаптарға толық сай келеді. Қол жеткізген материалдар онкологиялық патологиялардың бастапқы кезеңінде анықтаудың әлеуметтік-медициналық құндылығының аса жоғары

екендігін дәлелдеуге жол ашқан. Ал, осы патологиялардың негізгі қатерлі себептері болып табылатын онкологиялық аурулар алды түзілістердің көбнесе облигатты түрде кездесетіндігін анықтады. Осы аурулардың қатерлі ісіктерге ауысу кезеңін дұрыс анықтамау, науқастардың III-IV кезеңіндегі түрлерінің кездесуін жоғарлатады және олардың 5 жылдық өміршеңдігін күрт төмендетеді. Зерттеу нәтижесінде, облигатты түрдегі рак алды патологиялар жалпы онкологиялық аурулардың деңгейін қалыптастыратындығын көрсетті. Сондықтан, рак алды патологияларын дұрыс есепке алып, сапалы емдеп, қатерлі ісікке өтуін бастапқы кезеңінен анықтау аса маңызды мәселе екендігі айқын көрсеткен. Онкологиялық патологиялардың жеке түрлерін ерте кезеңнен анықтауға арналған технологиясы қол жеткізілген негізгі ғылыми нәтижесін беріп отыр.

### **3. Диссертацияда қалыптастырылған нәтижелер мен қорытындылардың дәлелділік және деректілік деңгейі**

Диссертациялық еңбектің нәтижелері мен қорытындыларының дәлелділігі күмән туғызбайды. Қатерлі ісік және қатерлі ісік алды аурулар және әсер етуші факторлар арасында шынайы маңызды байланыстың бар екендігі анықталды. Қол жеткізілген нәтижелер репрезентативті түрде қалыптастырылған таңдамалы статистикалық жиынтықтардан алынып, жеті медициналық әдістермен өңделіп, материалдардың шынайылығы немесе деректілігі жоғары дәрежеде қамтамасыз етілген.

### **4. Диссертацияда қалыптастырылған ізденушінің әрбір ғылыми нәтижелерінің жаңалық тұжырымдамаларымен қорытындыларының дәрежесі**

Диссертациялық еңбекте қол жеткізілен нәтижелер мен қорытындыларының ғылыми жаңалығы жоғары дәрежеде деп есептеуге болады. Ал осы аурулар арасында профилактикалық шараларын өте сапасыз жүретіндігі, оның раққа айналу дәрежесінің жоғары болуы, науқастардың 5 жылдық өміршеңдігін қамтамасыз етуге мүмкіншілік бермейтіндігі дәлелденген.

Сондықтан, онкологиялық аурулардың профилактикасы мен емдеу шараларын дұрыс ұйымдастыру технологиясы міндетті түрде рак алды патологияларын сапалы емдеу, олардың онкологиялық патологияға айналмауын қамтамасыз ету және қатерлі ісік ауруының алғашқы даму дәрежелерінде анықтап, дер кезінде емдеуге бағытталуы тиіс деген нақты тұжырым мен жалғасын тапқан.

Онкологиялық аурулардың алдын алу технологиясы ғылыми тұрғыда дұрыс негізделген. Ал бұл өз кезегінде емдеу-профилактикалық ұйымдарының дәрігерлерінің қатерлі ісік ауруларын дер кезінде анықтап алдын алу шараларын дұрыс ұйымдастыруға жол ашып аурулардың орташа өмір сүру ұзақтығын айтарлықтай жоғарылатады деп есептеуге болады. Ғылыми жұмыстың негізгі нәтижелері мен диссертацияда тұжырымдалған қорытындылардың жаңалық деңгейі жоғары деуге негіз бар.

### **5. Алынған нәтижелердің ішкі өзара біртұтастығын бағалау**

Диссертациялық еңбектің іштей біртұтастығы жұмыстың мақсатын дұрыс анықтап, оның міндеттерін динамикалық байланыста бірінен кейін бірін шешу

арқылы қамтамасыз етілген. Осы іштей біркелкілікке жұмыстың тұжырымы мен қорытындылары, қорғауға ұсынылған ұсыныстары да куә бола алады.

#### **6. Алынған нәтижелердің өзекті мәселені шешуге бағыттылығы**

Алынған нәтижелер медицина қызметінің аса маңызды әлеуметтік – экономикалық мәселелерінің бірі болып есептелетін онкологиялық аурулардың таралуын төмендетуге және науқастардың орташа өмір сүру ұзақтығын арттыруға бағытталған. Шындығында, облигатты қатерлі ісік ауруларын дұрыс скринингтеу, сапалы емдеу онкологиялық аурулардың алдын алуға, ал дұрыс диагностикалау онкологиялық патологияны I-сатысында анықтауға мүмкіндік береді.

К.Н Тажибаеваның диссертациялық зерттеу нәтижелері қоғамдық денсаулық сақтау жүйесінде қатерлі ісік ауруларын ерте анықтауды ұйымдастыруға, сапалы көмекті көрсетуге және тұрғындар арасында кездесетін медициналық сауатсыздықты, кемшіліктердің орнын жою мәселесін шешуге бағытталған.

#### **7. Диссертациялық еңбектің қол жеткізілген, бекітілген нәтижелері мен қорытындылары**

Жарияланған мақалаларда диссертациялық жұмыстың негізгі нәтижелері көрсетілген. Диссертациялық жұмыстың тұжырымдарымен қорытындылары 17 ғылыми басылымдарда жарық көрген, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің Білім және ғылым саласындағы бақылау комитетімен ұсынылған ғылыми басылымдарда, – 7 мақала жарияланған. Отандық және шетелдік халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияларда – 7 мақала мен тезистер жарияланған. Scopus мәліметтер базасына кіретін халықаралық басылымдарда – 2 мақала жарияланған. Ғылыми жұмыстың нәтижесі бойынша 1 оқу құралы әзірленіп, баспа түрінде жарық көрген.

#### **8. Диссертацияның мазмұны мен безендірілуі бойынша кемшіліктері**

Диссертацияның мазмұны мен безендірілуі талаптарға сай орындалған. Диссертациялық жұмыстың орындалуына байланысты келесі ұсыныстар берілді.

1. Қатерлі ісік ауруларды ерте анықтау барысында кездесетін кедергілермен туындалып жатқан мәселелерді екі бағытта жіктеп әдістемелік нұсқау ретінде шығаруыңызды ұсынамыз.

А) Бірінші бағыт науқастар тарапынан туындалып жатқан мәселелер

Б) Екінші бағыт жалпы медициналық қызметкерлер мен көмек көрсетуші ұйымның тарапынан кездесетін кедергілер.

2. Қазіргі таңда қатерлі ісік ауруларының себебі ретінде вирусты қоздырғыштарға аса мән берілуде, осыған байланысты қатерлі ісік ауруларды ерте анықтаудағы жеке іс шараларын көрсетуді ұсынамыз.

Алайда, көрсетілген ұсыныстар диссертация тұжырымдарының тұрақтылығы мен ғылыми сипатына әсер етпейді, ол көбінесе пікір-таластық сипатқа ие.

#### **9. Қорытынды**

Докторант К.Н. Тажибаева «Шымкент қаласында еңбек ету жасындағы тұрғындар арасында қатерлі ісік ауруын ерте анықтаудың медициналық және ұйымдастырушылық технологияларын жетілдіру» тақырыбындағы диссертациялық жұмысында алға қойған мақсаты, міндеттері, ғылыми жаңалығы, тәжірибелік маңыздылығы, негізгі ұсынылған тұжырымдары, қорытындылары, берілген ұсыныстары бойынша диссертациялық жұмысқа қойылатын

талаптарға толығымен сәйкес келеді және толық аяқталған ғылыми еңбек болып саналады.

Диссертациялық жұмыстың авторы Тажибаева Карлыгаш Нартбаевнаға 6D110200 –«Қоғамдық денсаулық сақтау» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін беруге лайықты деп есептеймін.

Рецензент,

РММ «Шымкент обаға қарсы күрес  
станция» басшысы, м.ғ.к.

Сайлаубекұлы Рэтбек

РММ «Шымкент обаға қарсы күрес  
станция» басшысы, м.ғ.к. Рэтбек Сайлаубекұлының  
қолын растаймын

Кадр бойынша аға инспектор

« 9 » \_\_\_\_\_ 2017 жыл.

М.И. Ахмедова

